

JULIAN BARNES

Çağdaş İngiliz edebiyatının önde gelen adlarından olan Julian Barnes, 1946'da Leicester'da doğdu. Oxford Üniversitesi, Magdalen College'da okudu. *The Oxford English Dictionary*'de sözlükbilimci; daha sonraları ise, *The New Statesman* ve *The Sunday Times*'ta gazeteci olarak çalıştı. Kitap eleştirileri ve takma adla polisiye romanlar kaleme aldı. 1982'den 1986'ya değin *The Observer*'da televizyon eleştirmenliği yaptı.

İlk romanı *Metroland* 1981'de Somerset Maugham Ödülü'nü kazandı ve bunu 1982'de yayımlanan *Benimle Tanışmadan Önce* adlı romanı izledi. Asıl üne kavuşmasını sağlayan yapıtı ise, 1984'te yayımlanan romanı *Flaubert'in Papağanı* (Çev.: Serdar Rifat Kırkoğlu, Ayrıntı Yayınları, 2001) oldu; bu yapıtıyla Geoffrey Faber Memorial Ödülü'nü kazandı ve ayrıca Fransa'da Medecis Ödülü'nü kazanan ilk İngiliz olarak daha büyük okur kitlelerine ulaştı. 1986'da *Staring at the Sun* ve 1989'da ise, edebiyat alanındaki yenilikçiliğinin ve geniş hayal gücünün somut bir kanıtı olan ve birçok eleştirmence çarpıcı ve çizgidişi bir yapıt olarak değerlendirilen *10^{1/2} Bölümde Dünya Tarihi* (Çev.: Serdar Rifat Kırkoğlu, Ayrıntı Yayınları, 1999) yayımlandı. Bunları 1992'de yayımlanan *Seni Sevmiyorum* (Çev.: Serdar Rifat Kırkoğlu, Ayrıntı Yayınları, 2000) ve 1993 tarihli, politik hiciv romanı *Oklukirpi* izledi. 1995'te, *The New Yorker* dergisi için yazdığı ve İngiliz kültür ve siyaset yaşamı üzerine kaleme aldığı makalelerden oluşan *Letters from London* gün ışığına çıktı. 1996 yılının Ocak ayında, 50. yaşgününün arifesinde, daha önce çeşitli dergilerde yayımlanmış hikâyelerinin de bulunduğu ilk hikâye kitabı *Manş Ötesi* (Çev.: Serdar Rifat Kırkoğlu, Ayrıntı Yayınları, 1999) okurla buluştu. Ve 1998 Eylülü'nde, *İngiltere İngiltere'ye Karşı* kitapçı raflarında boy gösterdi. Son romanı *Love, etc.* ise Temmuz 2000'de yayımlandı.

Julian Barnes, ilk bakışta biraz farklı gibi gözükken, ama daha dikkatle inceleneceği tümü de ortak bir yazarlık özelliğinin harcıyla karılmış yapıtlar vermiş olan bir yazardır. Onun yazarlık üslubu, hemen hemen bütün yapıtlarında, fazlasıyla kendine özgü bir kimlikle, hem matrak hem de trajik ve insani olana alabildiğine açık ve salt 'negatif' olanla yetinmeyen çok yönlü bir 'ironi' unsuruyla belirginleşir. Böylelikle; burjuva-bohem yaşam değerlerindeki karşılığın irdelendiği bir gençlik ve 'oluşum' romanı olan *Metroland*'den, onun daha çok mercekli ve fanteziye daha yakın bir izdişümü sayılabilecek *Seni Sevmiyorum* adlı değişik aşk romanına; politik bir hiciv novellası olan *Oklukirpi*'den, saplantılı bir kıskançlık öyküsünün anlatıldığı *Benimle Tanışmadan Önce* adlı romana; dinsel efsanelerdeki ikirciklilik, Tarih'in ve Aşk'ın insan yaşamındaki yeri, Sanat'ın anlamı ve önemi ve bunlarla iç içe ve koşut olarak yükülenen deniz kazaları, terörizm ve nükleer felaket gibi güncel dünya sorunlarının işlendiği alegorik bir roman olan *10^{1/2} Bölümde Dünya Tarihi*'nden, yaşam-sanat etkileşimi ve otantik yaşam sorunsalının işlendiği deneme romanı *Flaubert'in Papağanı*'na kadar Barnes'ın bütün yapıtları bu çok yönlü ironi faktörünün izlerini taşırlar.

Yapıtları yirmi beşin üzerinde dünya diline çevrilmiş olan Julian Barnes, ayrıca, E.M. Forster Ödülü (1986), Amerikan Sanat ve Edebiyat Akademisi Ödülü (1988), Hamburg FVS Vakfı Shakespeare Ödülü gibi birçok ödüle daha sahiptir.

Ayrıntı Yayınları, Julian Barnes'ın tüm yapıtlarını yayın programına almıştır.

Ayrıntı: 311
Edebiyat dizisi: 107

Flaubert'in Papağanı
Julian Barnes

İngilizceden çeviren
Serdar Rifat Kırkoğlu

Yayıma hazırlayan
Özden Arıkan

Kitabın özgün adı
Flaubert's Parrot

Jonathan Cape / 1998
basımından çevrilmiştir

© Julian Barnes & Akcalı Ajans

Bu kitabın Türkçe yayım hakları
Ayrıntı Yayınları'na aittir.

Kapak illüstrasyonu
Sevinç Altan

Kapak düzeni
Arslan Kahraman

Düzeltili
Sibel Türkmenođlu

Baskı ve cilt
Mart Matbaacılık Sanatları Ltd. Şti. (0 212) 212 03 39 - 40

Birinci basım 2001

Baskı adedi 2000

ISBN 975-539-232-7

AYRINTI YAYINLARI

Hobyar Mah. Cemal Nadir Sok. No: 3 Çađalođlu - İstanbul

Tel.: (0 212) 512 15 00 Faks: (0 212) 512 15 11

www.ayrintiyayinlari.com.tr & info@ayrintiyayinlari.com.tr

Julian Barnes
Flaubert'in Papağanı

E D E B İ Y A T D İ Z İ S İ

GÜLÜNESİ AŞKILAR/*Milan Kundera* ✦ KALECİNİN PENALTI ANINDAKİ ENDIŞESİ/*Peter Handke* ✦ YÜZBAŞI VE KADINLAR TABURU/*Mario Vargas Llosa* ✦ BİZ/Yevgeni Zamyatin ✦ KESİK BİR BAŞI/*Iris Murdoch* ✦ YENİ TANRILAR/*Alberto Vasquez-Figueroa* ✦ İNFAZA ÇAĞRI/*Vladimir Nabokov* ✦ EVET AMA, BİR LOKOMOTİF BUNU YAPABİLİR Mİ BAKALIM?/*Woody Allen* ✦ ÇALI HOROZU/*Michel Tournier* ✦ BANYO/*Jean-Philippe Toussaint* ✦ BALKON/*Jean Genet* ✦ GÜNEŞ İMPARATORLUĞU/*J.G. Ballard* ✦ BEYAZ ZENCİLER/*Ingvar Ambjörnson* ✦ SİYAH MADONNA/*Doris Lessing* ✦ KAPANDA ÜÇ KAPLAN/*G. Cabrera Infante* ✦ ZAMANIN KIYISINDAKİ KADIN/*Marge Piercy* ✦ ANARŞİNİN KISA YAZI/*Hans Magnus Enzensberger* ✦ FOTOĞRAF MAKİNESİ/*Jean-Philippe Toussaint* ✦ GÜLÜN GÜNLÜĞÜ/*Ursula K. LeGuin* ✦ HOTEL DU LAC/*Anita Brookner* ✦ AZİZLER VE ÂLİMLER/*Terry Eagleton* ✦ VEDA YEMEĞİ/*Michel Tournier* ✦ ORLANDO/*Virginia Woolf* ✦ UTANÇ BİTTİ/*Anja Meulenbelt* ✦ YAKIN GELECEĞİN MİTOSLARI/*J. G. Ballard* ✦ KARANLIĞIN SOL ELİ/*Ursula K. LeGuin* ✦ AĞ/*Iris Murdoch* ✦ WATT/*Samuel Beckett* ✦ EKOTOPYA/*Ernest Callenbach* ✦ GECEYİ ANLAT BANA/*Djuna Barnes* ✦ İNSAN POSTUNA BÜRÜNMÜŞ KÖPEK/*Ingvar Ambjörnson* ✦ CUMA/*Michel Tournier* ✦ AFRODİTİN BAŞKALDIRISI/*Lawrence Durrell* ✦ GÜNDELİK MUTLULUĞA ALIŞMA/*Anja Meulenbelt* ✦ MURPHY/*Samuel Beckett* ✦ MASAL MASAL İÇİNDE/*Khimaira/John Barth* ✦ ZEN VE MOTOSİKLET BAKIM SANATI/*Robert M. Pirsig* ✦ PARFÜMÜN DANSI/*Tom Robbins* ✦ SINIRSIZ RÜYALAR DIYARI/*J. G. Ballard* ✦ FRANSTZ TEĞMENİN KADINI/*John Fowles* ✦ BEYAZ OTEL/*D.M. Thomas* ✦ MYRA/*Gore Vidal* ✦ DALGALAR/*Virginia Woolf* ✦ ATLANTİK ÖTESİ/*Witold Gombrowicz* ✦ HAYRANLIK/*Anja Meulenbelt* ✦ FERDY-DURKE/*Witold Gombrowicz* ✦ MELEKLER ZAMANI/*Iris Murdoch* ✦ PAULINA 1880/*Pierre Jean Jouve* ✦ EŞEKARISI FABRİKASI/*Iain Banks* ✦ ROCK LANETİ/*Iain Banks* ✦ KAYIP ZAMAN/*Anja Meulenbelt* ✦ SENİ İÇİME GÖMDÜM/*Andrew Jolly* ✦ BAŞTAN ÇIKARICININ GÜNLÜĞÜ/*Sören Kierkegaard* ✦ KONFİDENZ/*Ariel Dorfman* ✦ ALTIN DAMLA/*Michel Tournier* ✦ BİR GARİP VAKA: MATMAZEL P./*Brian O'Doherty* ✦ NIET-ZSCHE AĞLADIĞINDA/*Irvin D. Yalom* ✦ KIZILAĞAÇLAR KRALI/*Michel Tournier* ✦ ÂLEDE BİR ÖLÜM/*James Agee* ✦ KUTSAL BÖLGE/*Carlos Fuentes* ✦ KALPSİZ AMANDA/*Jurek Becker* ✦ 62-Maket Seti/*Julio Cortázar* ✦ ÇARPIŞMA/*J.G. Ballard* ✦ ÜÇLEME-Molloy-Malone Ölüyor-Adlandırılmayan/*Samuel Beckett* ✦ DUR BİR MOLA VER!*Tom Robbins* ✦ HIRSIZIN GÜNLÜĞÜ/*Jean Genet* ✦ KÜÇÜK DEĞİŞİMLER/*Marge Piercy* ✦ LILA/*Robert M. Pirsig* ✦ ERGİNLİK YAŞI/*Michel Leiris* ✦ AŞKSİZ İLİŞKİLER/*Samuel Beckett* ✦ ESİRGEYEN GÖKYÜZÜ/*Paul Bowles* ✦ YALANCI JAKOB/*Jurek Becker* ✦ DİVAN/*Irvin D. Yalom* ✦ PORNOGRAFI/*Witold Gombrowicz* ✦ MERCIER İLE CAMIER/*Samuel Beckett* ✦ BİR ERKEĞE NASIL TECAVÜZ EDİLİR?/*Märta Tikkanen* ✦ /BEN DENİZ VE MARCO POLO/*Paul Griffiths* ✦ DOĞMAMIŞ KRİSTOF/*Carlos Fuentes* ✦ RÜYA SAKINLERİ/*Iris Murdoch* ✦ HIÇ İÇİN METİNLER ve Uzun Öyküler/*Samuel Beckett* ✦ DUYGU YOLCULUĞU/*Laurence Sterne* ✦ BETTY BLUE/*Philippe Djian* ✦ AĞAÇKAKAN/*Tom Robbins* ✦ ANARŞİST/*Tristan Hawkins* ✦ BAKAKAI/*Witold Gombrowicz* ✦ PORTNOY'UN FERYADI/*Philip Roth* ✦ 101/2 BÖLÜMDE DÜNYA TARİHİ/*Julian Barnes* ✦ SUNİ TENEFFÜS/*Ricardo Piglia* ✦ MANŞ ÖTESİ/*Julian Barnes* ✦ ADA/*Aldous Huxley* ✦ GÜLÜN MUCİZESİ/*Jean Genet* ✦ MÖSYÖ/*Jean-Philippe Toussaint* ✦ ÇİÇEKLERİN MERYEM ANASI/*Jean Genet* ✦ BAŞUCU OĞLANI/*Alison Fell* ✦ YARATIK/*John Fowles* ✦ SENİ SEVMİYORUM/*Julian Barnes* ✦ ZENCİLER/*Jean Genet* ✦ TÜNEL/*Ernesto Sábato* ✦ KARA PRENS/*Iris Murdoch* ✦ KARNINDAN KONUŞANIN ÖYKÜSÜ/*Pauline Melville* ✦ TANRI'NIN AĞZINDAN EVRENİN HİKÂYESİ/*Franco Ferrucci* ✦ HAYATIN VE AŞKIN YASALARI/*Connie Palmen* ✦ KAHRAMANLAR VE MEZARLAR/*Ernesto Sábato* ✦ KAYNAK VE ÇALI/*Michel Tournier* ✦ CENNETE BİR KOŞU/*J.G. Ballard* ✦ DIŞI ADAM/*Joanna Russ* ✦ FLAUBERT'İN PAPAĞANI/*Julian Barnes*

H A Z İ R L A N A N K İ T A P L A R

KOLEKSİYONCU/*John Fowles* ✦ DÖVÜŞ KULÜBÜ/*Chuck Palahniuk* ✦ ALDATMA/*Philip Roth* ✦ METEORLAR/*Michel Tournier* ✦ İNGİLTERE İNGİLTERE'YE KARŞI/*Julian Barnes* ✦ BİR KOMÜNİSTLE EVLENDİM/*Philip Roth* ✦ YOL AYRIMINDAKİ AYDIN: BENJAMIN/*Jay Parini* ✦ CEHENNEM MELEĞİ/*Ernesto Sábato*

Pat'e

“Bir dostunuzun yaşamöyküsünü yazarken,
bunu onun *intikamını* alıyormuşçasına
yapmalısınız.”

Flaubert, Ernest Feydeau'ya mektup, 1872

NOT

Kitabın 126. sayfasında, “Bir Alman *Requiem*’i”nden alınmış olan dizeler, James Fenton ve Salamander Press’in izniyle kullanılmıştır; kendilerine teşekkür borçluyum. Bu kitap-taki çeviri Geoffrey Braithwaite’e aittir; ancak Francis Steegmuller’ın sunduğu mükem-mel örnek olmasaydı, Braithwaite de yolunu kaybederdi.

J.B.

İçindekiler

I
Flaubert'in papağanı
11

II
Kronoloji
25

III
Kapanın elinde
38

IV
Flaubert'in hayvanlar kitabı
50

V
Rastlantının böylesi
69

VI
Emma Bovary'nin gözleri
77

VII
Manş'ı geçiş
86

VIII
Tren meraklısının Flaubert rehberi
114

XI
Flaubert'in gizli yapıtları
124

X
İddianame
136

XI
Louise Colet'nin yorumu
150

XII
Braithwaite'in Beylik Düşünceler Sözlüğü
168

XIII
Saf öykü
174

XIV
Yazılı sınav
186

X
Ve papağan...
195

I

Flaubert'in papağanı

Altı Kuzey Afrikalı, Flaubert'in heykelinin dibinde *boule** oynuyordu. Tıkanmış trafiğin uğultusunun arasından topların şakırtılı sesleri geliyordu. Esmer bir el, parmak uçlarının son bir alaycı okşayışla gümüşü bir topu ileriye doğru fırlattı. Top yere kondu, ağır ağır zıpladı ve küçük bir toz bulutu kaldırarak bir kavis çizdi. Topu fırlatan, bir an, zarif bir heykel gibi kalakaldı; dizler hafifçe kırılmış ve sağ el, kendinden geçmişçesine ileriye uzatılmış. Kabarık bir beyaz gömlek, çıplak kolun ön kısmı ve bileğin üstündeki bir leke dikkatimi çekti. İlkin düşündüğüm gibi, bir saat ya da dövme değildi bu, renkli bir çıkartmaydı: Çölde çok hayranlık duyulan bir siyaset bilgesinin yüzü.

* Toprak zeminde, demir toprakla oynanan bir oyun. (ç.n.)

Heykelden başlayayım: Yukarıdakinden, kalıcı olandan, zarafetten yoksun olandan, bakır gözyaşları döken, gevşek kravatlı, kare yelekli, bol pantolonlu, diken bıyıklı, tetikte duran, mesafeli görüntüsünden adamın. Flaubert bakışımıza karşılık vermiyor. Gözlerini güneye, Carmes Meydanı'ndan Katedral'e dikmiş; küçük gördüğü, ama o da kendisini büyük ölçüde görmezden gelmiş olan kentin üzerine doğru bakıyor. Başı, kendini savunurcasına yukarıda: Yazarın kelliğinin gerçek derecesini yalnızca güvercinler görebiliyorlar.

Bu heykel özgün olanı değil. Almanlar ilk Flaubert'i 1941'de, demir parmaklıklar ve kapı tokmaklarıyla birlikte alıp götürmüşler. Belki de ondan kasket kokartları yaptılar. Kaide on yıl kadar boş kalmış. Derken, heykellere meraklı bir Rouen belediye başkanı, özgün alçı kalıbı yeniden bulmuş –bu kalıp Leopold Bernstamm adlı bir Rus tarafından yapılmış– ve kentin belediye meclisi yeni bir heykel dikilmesini onaylamış. Rouen kendine yüzde 93 bakır ve yüzde 7 kalay alaşımından gerçek bir metal heykel satın almış: Dökümcüler, Châtillonsous-Bagneux'den Rudier kuruluşu, böyle bir alaşımın aşınmaya karşı güvenli olduğunu ileri sürüyor. İki kent daha, Trouville ve Barentin, projeye katkıda bulunmuşlar ve karşılığında taştan heykeller almışlar. Bunlar o kadar iyi dayanmamış. Trouville'de Flaubert'in uyluğunun üst kısmını yamamak zorunda kalmışlar ve bıyıklarından kimi parçalar da yere düşmüş: Karkas telleri, üst duğanın üzerindeki beton kısımdan küçük dal uçları gibi dışarı çıkmış duruyor.

Belki dökümhanenin verdiği güvencelere inanılabilir; belki bu ikinci baskı heykel ayakta kalacak. Ama ben, iyimser olmak için özel bir neden göremiyorum. Flaubert'le ilgili fazla bir şey ayakta kalmadı bugüne kadar. Öleli yüz yıldan biraz fazla oldu ve ondan geriye kalan tek şey, kâğıt. Kâğıtlar, fikirler, cümleler, metaforlar, sese dönüşen, biçim verilmiş düzyazı. Gerçekte o da, tastamam bunu isterdi; duygusallık gösterip yakınanlar sadece hayranları. Yazarın Croisset'deki evi ölümünden kısa bir süre sonra yıkıldı ve yerine, hasar görmüş buğdaydan alkol çıkararak bir fabrika yapıldı. Görüntüsünden kurtulmak da o kadar zor olmazdı: Eğer heykel seven bir belediye başkanı onu diktirebilmişse, bir başkası –belki de Sartre'ın Flaubert üzerine yazdıklarını şöyle böyle okumuş, kitap meraklısı bir politize başkan– gayretkeşlik gösterip onu yıktırabilirdi.

Heykelden başlıyorum, çünkü tüm tasarıma oradan başladım. Yazılar bizi niçin yazarın ardına düşürür? Yazarı niçin huzur içinde bırakamayız? Kitaplar niçin yeterli değildir? Flaubert öyle olmalarını istiyordu: Pek az yazar yazılı metnin nesnellğine ve yazarın kişiliğinin önemsizliğine ondan daha fazla inanmıştır; ancak yine de biz, itaatsizce onun ardına düşüyoruz. Görüntü, yüz, imza; yüzde 93 bakır alaşımı heykel ve Nadar'ın çektiği fotoğraf; giysi parçaları ve saç perçemi. Bizi insanlardan kalan şeylere düşkün kılan nedir? Sözcüklere yeterince inanmıyor muyuz? Bir yaşamdan arta kalan şeylerin, bize yardımı dokunacak bir gerçeği mi içerdiklerini düşünüyoruz? Robert Louis Stevenson öldüğünde, onun tüccar kafalı İskoç mürebbiyesi, yazarın kırk yıl önce başından kestiğini ileri sürdüğü saçları sessiz sakin satmaya koyulmuştu. İnananlar, arayanlar, yazarın ardına düşenler bu saçlardan bir kanapenin içini dolduracak kadar satın aldılar.

Croisset'yi daha sonraya bırakmaya karar verdim. Rouen'da geçirecek beş günüm vardı ve çocukluktan kalma bir içgüdü beni hâlâ en iyiyi en sona saklamaya itiyor. Acaba aynı dürtü bazen yazarlar için de geçerli mi? Dayan, dayan, en iyi olan daha gelecek, mi diyorlar? Eğer öyleyse, o zaman bitmemiş kitaplar nasıl da ağız sulandırarak eziyet ediyor insana! Aklıma bu kitaplardan hemen ikisi geliyor: Flaubert'in tüm dünyayı, insani uğraşların ve başarısızlıkların tümünü kuşatmaya ve egemenliği altına almaya çalıştığı *Bouvard et Pécuchet* ile; Sartre'in tüm Flaubert'i kuşatmaya çalıştığı, üstat yazarı, baş burjuvayı, terörü, düşmanı, bilgiyi kuşatıp egemenliği altına almaya çalıştığı *L'Idiot de la famille*. Birinci tasarıya bir kalp krizi son verdi; ikincisini ise körlük yarıda bıraktırdı.

Ben de bir zamanlar kitaplar yazmayı düşündüm. Kafamda bir takım fikirler vardı; notlar bile almıştım. Ama bir doktordum, evliydim ve çocuklarım vardı. Herkesin iyi yaptığı tek bir şey olur ancak: Flaubert bunu biliyordu. Doktorluk, benim iyi yaptığım şeydi. Karım... öldü. Çocuklarım sağa sola dağıldılar; kendilerini ne zaman suçlu hissetseler yazarlar. Kendi yaşamları var, tabii. "Yaşam! Yaşam! Kamışın kalkmasıdır yaşam!" Geçen gün Flaubertvari bu haykırışı okuyordum. Uyluğunun üst kısmı yamanmış, taş bir heykel gibi hissettim kendimi.

Yazılmamış kitaplar mı? Hayıflanmak için bir neden değil onlar. Zaten bir yığın kitap var. Üstelik, *Duygusal Eğitim*'in sonunu anımsıyorum. Frédéric ile yakın arkadaşı Deslauriers dönüp geçmişteki yaşamlarını gözden geçirirler. Sonunda, en sevdikleri anının, yıllar önce, daha okulda öğrenciyken, bir geneleve gidiş olduğu anlaşılır. Bu ziyareti en küçük ayrıntılarına kadar planlamışlar, saçlarını özel olarak kıvrıcık hale getirmişler, hatta kızlar için çiçek bile çalmışlardır. Ancak geneleve vardıklarında, Frédéric ansızın heyecana kapılmış ve her ikisi de oradan palas pandıras kaçmışlardır. Yaşamlarının en iyi günü bu olmuştur işte. Şudur Flaubert'in ima ettiği: Hazzın beklentisi hazzın en güvenilir biçimi değil midir? Tatminin ıssız tavanarasına zorla girmeye kim gerek duyar ki?

İlk günümü Rouen'in çevresinde dolaşarak, 1944'te geçmiş olduğum yerleri tanımaya çalışarak geçirdim. Kentin büyük bir bölümü bombalanmış ve topa tutulmuştu tabii; kırk yıl sonra, Katedral'i hâlâ onarıyorlar. Tek renkli anılarıma renk katacak pek bir şey bulamadım. Ertesi gün arabamla batıya, Caen'a ve sonra da kuzeydeki plajlara gittim. Bayındırlık ve Ulaştırma Bakanlığı'nca diktirilmiş, bir dizi aşınmış metalik işaret levhasını izliyorsunuz. Circuit des Plages de Débarquement: Çıkarma yerleri için turistlerin izleyecekleri yol. Arromanches'in doğusunda İngiliz ve Kanada plajları uzanıyor – Gold, Juno, Sword. Pek bir yaratıcılık yok bu adlarda; Omaha ve Utah'dan daha az yer ediyorlar bellekte. Sözcükleri unutulmaz kılan eylemlerdir ne de olsa, tersi değil.

Graye-sur-Mer, Courseulles-sur-Mer, Ver-sur-Mer, Asnelles, Arromanches. Küçücük arka sokaklardan aşağıya iniyorsunuz ve ansızın karşınıza bir Royal Engineers* ya da bir W. Churchill Meydanı çıkıyor. Paslanan benzin tankları plaj kabinlerinin üzerinde nöbet tutuyor; gemi bacalarına benzeyen taştan anıtlar İngilizce ve Fransızca olarak şunu duyuruyorlar: “Burada, 6 Haziran 1944'te Müttefik Kuvvetleri'nin kahramanlığı sayesinde Avrupa, özgürlüğüne kavuşturuldu.” Her şey çok sakın ve hiç de ürkütücü değil. Arromanches'ta, Panoramik Teleskoba (Çok Güçlü 15/60 Uzun Süreli) iki tane madeni bir franklık attım ve açık denizdeki Mulberry Limanı'nın kavisli Mors yazısını izledim. Telaşsızca akan bir suyla birbirinden ayrılmış beton bloklar “Nokta, çizgi, çizgi, çizgi” diye

* Kraliyet [Ordusu] Mühendisleri. (y.h.n.)

devam ediyordu. Savaştan kalma döküntüler olan bu kare biçimli taş blokları karabatak kolonileri ele geçirmişti.

Öğle yemeğini körfeze bakan Hôtel de la Marine'de yedim. Dostların –o yılların ortaya çıkardığı beklenmedik dostların–öldükleri yere yakındım, ancak kendimi duygulanmış hissetmiyordum. Ellinci Zırhlı Tümeni, İkinci İngiliz Kolordusu. Anılar saklandıkları yerden çıkıyordu, ama duygular değil; hatta duyguların anıları bile değil. Öğle yemeğinden sonra müzeye gittim ve çıkarma harekâtı üzerine bir film seyrettim, sonra dokuz yüzyıl öncesinin öteki Manş ötesi istilasını incelemek üzere Bayeux'ye kadar on kilometre araba sürdüm. Uç uca birleştirilmiş çerçevelerle, Kraliçe Matilda'nın duvar halısı, film şeridi gibi yatay ilerliyordu. Her iki olay da eş ölçüde garip görünmekteydi: Biri gerçek olamayacak kadar uzak, öteki gerçek olamayacak kadar bildik. Geçmiş nasıl ele geçiriyoruz? Bunu başarabiliyor muyuz hiç? Ben tıp öğrencisiyken, bir yıl sonu balosunda bazı muzip kişiler salona her yanı yağlar içinde bir domuz yavrusu salmışlardı. Yavru domuz salondakilerin bacakları arasından geçiyor, kendini bir türlü yakalatmıyor ve ciyak ciyak da bağıırıyordu. İnsanlar onu yakalayacağıma diye yerlere atılıp durdular ve bu arada da kendilerini gülünç duruma düşürdüler. Geçmiş, çoğu kez bu domuz yavrusu gibi davranıyor sanki.

Rouen'daki üçüncü günümde, yürüyerek Gustave'ın babasının bir zamanlar başcerrah olduğu ve yazarın da çocukluğunu geçirdiği hastaneye, Hôtel-Dieu'ye gittim. Gustave Flaubert Caddesi'ni izledim, Imprimerie Flaubert'in* ve Le Flaubert adlı bir *snack-bar*'ın önünden geçtim: İnsan hiç kuşkusuz doğru yönde ilerlediğini hissediyor. Hastanenin yanına, arkadan kapılı büyük beyaz bir Peugeot park edilmişti: Üzerinde mavi yıldızlar, bir telefon numarası ve AMBULANCE FLAUBERT sözcükleri vardı. İyileştirici olarak yazar, ha? Sanmam. George Sand'ın genç meslektaşına olgun bir tavırla çıkışmasını anımsadım: “Sen keder yaratıyorsun, bense avuntu,” diye yazıyordu. Peugeot'nun üzerinde AMBULANCE GEORGE SAND yazmalıydı.

Hôtel-Dieu'de beni içeri sıska, yerinde duramayan ve beyaz ön-lüğü kafamı karıştıran bir *gardien*** aldı. Bir doktor, bir *pharmaci-*

* Flaubert Basımevi. (ç.n.)

** Bekçi. (ç.n.)

en* ya da bir kriket hakemi değildi. Beyaz önlükler antiseptikliği ve yerinde yargıları çağrıştırırlar. Bir müze bekçisi ne diye beyaz önlük giysindi ki – Gustave'ın çocukluğunu mikroplardan korumak için mi? Bekçi, müzenin bir bölümünün Flaubert'e, bir bölümünün de tıp tarihine ayrılmış olduğunu açıkladı ve sonra kapıları arkamızdan gürültülü patırtılı bir beceriklilikle kilitleyerek, beni etrafta hızlı hızlı dolaştırmaya başladı. Bana Flaubert'in doğmuş olduğu odayı, kolonya şişesini, tütün kavanozunu ve ilk dergi yazısını gösterdi. Yazara ilişkin çeşitli görüntüler, yakışıklı genç bir adamın erken yaşlarda göbekli ve kel bir kentliye dönüşmesinin felaketini ortaya koyuyordu. Bazı kişiler frengiden olduğu sonucuna varıyor. Bazıları da on dokuzuncu yüzyıla özgü olağan bir yaşlanma durumu olduğu yanıtını veriyor. Belki de bu sadece, vücudunun toplumsal bir etiket duygusuna sahip olmasındandı: İçerideki akıl vaktinden önce yaşlandığını ilan edince, beden de buna uymak için elinden geleni yapmıştı. Kendime, Flaubert'in sarı saçlı olduğunu sürekli anımsatıp duruyordum. Anımsamak zordur: Fotoğraflar herkesi esmer gösterir.

Diğer odalarda on sekizinci ve on dokuzuncu yüzyıllardan kalma tıp aletleri vardı: Sivri uçlu, ağır metal aletler, çapları beni bile şaşırtan lavman pompaları. O zamanlar tıp çok heyecan verici, umutsuz, şiddet dolu bir işti herhalde; günümüzde haplardan ve bürokrasiden başka bir şey değil. Yoksa geçmiş, sadece bugünden daha fazla yerel renk taşır gözüktüğü için mi böyle? Gustave'ın kardeşi Achille'in doktora tezini inceledim: “Boğmalı Fıtıkta Ameliyat Anı Üzerine Kimi Düşünceler” başlığını taşıyordu. Kardeşlere özgü bir koşutluk: Achille'in tezi daha sonraları Gustave'ın metaforu oldu. “Zamanımın aptallığına karşı, beni boğan nefret dalgaları duyuyorum içimde. Boğmalı fıtıkta olduğu gibi, bok taa ağzıma kadar çıkıyor. Ama ben bu boku tutmak, dondurmamak, katılaştırmak istiyorum; Hint tapınaklarının üzerini nasıl inek fışkısıyla boyarlarsa, ben de bu boktan bir astar macunu yapıp on dokuzuncu yüzyılı sıvamak istiyorum.”

Bu iki müzenin birleştirilmesi, bana ilkin tuhaf gözüktü. Lemot'nun, Flaubert'i Emma Bovary'nin vücuduna otopsi yaparken gösteren ünlü karikatürünü anımsadığımda bu birleşme bir anlam

* Eczacı. (ç.n.)